

MAJKE NE
KATIŠA AGIRE

NASLOV ORIGINALA

AMEK EZ DUTE / LAS MADRES NO

Katixa Agirre

© 2018, KATIXA AGIRRE

AUTHOR REPRESENTED BY THE ELLA SHER LITERARY AGENCY

© ZA SRPSKO IZDANJE IMPRIMATUR, 2026.

IZDAVAČ:

Imprimatur d.o.o.

Miše Stupara 4

Banja Luka

info@imprimatur.ba

ZA IZDAVAČA: Boris Maksimović

LEKTURA: Marija Pejić, Sonja Lero Maksimović

DIZAJN KORICA: Dragana Vasić

GRAFIČKA PRIPREMA: Sonja Lero Maksimović

ŠTAMPA: Skandi s.p.

ZA ŠTAMPARIJU: Mladen Spasojević

TIRAŽ: 500

GODINA: 2026.

ISBN: 978-99976-53-70-3

Knjiga je objavljena u sklopu projekta VAN MARGINA, čiju je realizaciju pomogao program KREATIVNA EVROPA.

**Sufinansira
Evropska unija**

Co-funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the European Education and Culture Executive Agency can be held responsible for them.

Sva prava zadržana. Nijedan dio ove knjige ne može se reprodukovati niti koristiti u bilo kojem obliku bez prethodne saglasnosti izdavača.

Katiša Agire

MAJKE
NE

Prevod sa španskog:
Dragana Bajić

PRVI DEO

Postanje

1. OTKROVENJE

„Uđite, deco, u kuću; sve će biti dobro.”
EURIPID, *Medeja*

Desilo se to u jeku leta.

Jednog četvrtka po podne.

Tog dana je dadilja ušla na kapiju kuće u Armentiji* kao neko ko otvara vratnice pakla: zlovoljno i zajapurenih obraza. Po običaju, četiri slobodna sata četvrtkom prošla su joj prebrzo. Devojka se zvala Melani i bila je već devet meseci u Vitoriji da bi učila kastiljanski i odlučila koji će joj biti „sledeći korak” u životu. Zaključala je bicikl iza kuće, pokušala da skine blato zalepljeno za sandale i pipajući u mraku ušla u kuću. Nije čula nikakav zvuk; letimično je pogledala ka kuhinji, dnevnoj sobi, prostoriji koja je istovremeno bila gospođina radna soba. Ništa. Sve je izgledalo u redu. Dozvolila je sebi da malo misli na momka s kojim je provela popodne i koji ju je pozvao da se biciklom provozaju po parku Salburua. Nije bio loš, ali...

* Naselje koje pripada opštini grada Vitorije. (Prim. prev.)

Nije viknula, nije pozvala gazdaricu, sve vreme je bila pažljiva misleći – iako je ta mogućnost u stvari bila daleka – da blizanci možda spavaju, jer kako je dosad već naučila, bila su to deca lakog sna. No da se čudo materijalizovalo, da deca zaista mirno spavaju, onda bi ona možda mogla da se tušira, dugo, mlakom, okrepljujućom vodom. Šorts i gležnjevi su joj bili sasvim blatnjavi. Kad je legla na travu s dečkom koga je tek upoznala, nije primećtila da je zemlja vlažna.

Izula je sandale i popela se stepenicama zastrtim tapisonom. I tamo, na poslednjem stepeniku, osetila je drhtaj. Nešto što bi, da nije bilo onoga što se potom desilo, istog časa zaboravila. Ona je to opisala kao nagon da pobegne: videla je sebe na biciklu kako punom brzinom juri nizbrdo nijednom se ne osvrnuvši. Otkad je radila u toj kući, to nije bio prvi put da se strese od takve pobude, ali ni ovoga puta joj nije podlegla. Kako da joj podlegne. Umesto toga, produžila je hodnikom. Došla je do spavaće sobe svojih gazda; vrata su bila odškrinuta. Zadržala je dah. Krišom je provirila i na roditeljskom krevetu videla dva zamotuljka gotovo sasvim prekrivena jorganom, jedva su se nazirale dve glave. Bili su to blizanci, oboje sklopljenih očiju. Kraj njih, u fotelji tapaciranoj prugastom tkaninom, sedela je Alis Espane, majka, u spavaćici i s jednom otkrivenom dojkom. Levom.

Dadilja, dvadesetdvođodšnja *au pair*, rodod iz Orleansa i do tada vesela i pomalo izveštačena devojka, nije rekla ništa, ili se ne seća da je rekla. Prišla je, doduše drhteći. I dok je koračala tih pet

sve zlokobnijih koraka, glava joj se sasvim ispraznila. Nije pogledala majku, nije mogla. Osetila se praznom, kao da je izbrisana, isparila, izbezumljena prvi put u svom kratkom životu.

Jedva da je dotakla zamotuljke. Pola sekunde je bilo dovoljno. Blizanci se nisu micali, nisu ni spavali. Usne modre, koža hladna. Oboje goli. Čaršav još uvek vlažan.

– Sad im je dobro – rekla je tada majka smirenim glasom, ali je Melani poskočila čim ju je začula: glas joj je delovao strašno, nepodnošljivo.

A još gore njeno držanje: smireno, gotovo bezvoljno, ravnodušno.

Dadilja je zgrabila telefon s noćnog stočića – ne seća se da je to uradila, ali je bilo tako – onaj isti koji je obično koristila da zove Francusku u retkim trenucima kad bi ostala sama. Ovoga puta je očajnički zvala hitnu pomoć, vojsku policajaca, nekoliko vatrogasaca, koga bilo, što pre, molim vas. Razgovor je sniman, pa se zato zna da je trajao dva minuta, da je bilo nekih poteškoća u sporazumevanju, uzdaha, plača i neverice, a sve ukazuje da je za to vreme Alis ostala nepomična, da se nije pomerila iz fotelje, nije pokrila levu dojku.

Na kraju su s druge strane žice shvatili ozbiljnost događaja i mašinerija se pokrenula: ubrzo, prošla je čitava večnost, kuća u Armentiji bila je puna sveta. U pitanju je bilo veliko ali odmereno zdanje u kome su Alis i njen muž počeli da žive nepune četiri godine ranije, posle mnogih neprilika koje je izazvala neozbiljnost jednog slavnog arhitekta. Po nastanku haosa Melani je čekala napolju,

sedeći na ulaznom stepeništu, obgrlivši kolena, istražujući blato na gležnjevima. Uveli su je u kuhinju, poseli je na stolicu. Postavljali su joj pitanja, pokušavala je da na njih odgovara, jedva je mogla da diše, a još manje da govori. Neko joj je pružio čašu vode; neka druga prijateljska ruka dodala joj je belu pilulicu: progutala ju je ne pitajući šta je.

Satima su svetla hitne pomoći i policijskih automobila osvetljavala pročelje kuće. Izdaleka je moglo da izgleda kao da se održava zabava povodom nekog otvaranja, a prilazio je i nemali broj suseda, *runnersa** i šetača. Bilo je toplo letnje predvečerje, neuobičajeno za Vitoriju, sasvim prigodno za veštičji sabor na otvorenom. Osim Melani, niko nije hteo da ide svojoj kući, pogotovu kad su glasine počele da se množe i postaju sve jezovitije.

Otac, Rikardo za klijentelu a Riči za prijatelje, stigao je samo deset minuta pre istražnog sudije, obliven celodnevnim znojem spleljenim za kožu. U istom onom času kad je Melani ulazila u kuću smatrajući da joj je prošlo slobodno popodne, on je kretao iz Madrida automobilom sa vozačem. Morao je da prisustvuje činu stavljanja telašaca bližanaca u ogromne sive kese. Takođe je bio svedok dok su mu u policijski auto uvodili ženu na brzini obučenu u široku majicu i helanke koje je nosila na pilates. Nije imala lisice na rukama i to je Ričija donekle umirilo. Pozvao ju je po imenu, samo jedanput, ali žena nije okrenula glavu. U automobilu ju je držala visoko, ukrućenog vrata, Euridika od soli.

* Engl.: ljudi koji trče, džogeri. (Prim. prev.)

Pomenuli su mu ime jedne bolnice. Sedmi sprat. Psihijatrijski pregled. Kasnije su i njemu ponudili belu pilulicu, ali ju je odbio mlatnuvši rukom, možda je zauvek ostala ispod sofe u dnevnoj sobi.

Niko ga nije video da plače.

Dadilja mu je prišla da ga obavesti da će spavati u kući jedne drugarice.

Riči joj je odgovorio još jednim odmahivanjem ruke, pa se Melani spremila da pobegne biciklom kao što je trebalo da uradi pre nego što je ušla u glavnu spavaću sobu. No ni ovoga puta to nije bilo moguće. Morala je još da ode u policijsku stanicu, trebalo je još o mnogo čemu razgovarati. Bila je tamo dok joj nisu presušile suze, a policajac bio zadovoljan. Onda jeste pobegla. Ubrzo je otišla iz zemlje; preselila se u Pariz, gde je neko vreme pokušavala da se zaposli kao glumica. Dobila je napad teskobe kad je, četrnaest meseci kasnije, saznala da će morati da daje izjavu na suđenju.

Riči nije imao roditelje. Jedini brat mu je živeo u Sjedinjenim Državama. Odbio je svaku ponudu za pomoć koju su hteli da mu pruže dežurni psiholozi i voljni prijatelji. Hteo je da ostane u kući, hteo je da bude sam. Bio je toliko odsečan da su posle ponoći morali da ga ostave. U policijskoj stanici će sačekati do jutra da mu uzmu izjavu.

U tom međuvremenu isključio je telefon.

Sledećeg jutra, blizu osam sati, par *ertzainas** pojavio se u kući u Armentiji i Riči im je smirenog izgleda – „Istina, preterano smirenog”, izjavila je

* Baskijski: *ertzainas*, policajci. (Prim. prev.)

policaјka kasnije – otvorio vrata od američkog hresta. Vrlo im je žao što smetaju u takvom trenutku, ali njegovo svedočenje je ključno, moraćе da pođe s njima i odgovori na neka pitanja. Čovek je zatražio dva minuta da promeni košulju, nosio je onu od prethodnog dana u Madridu, još uvek oznojenu, i pozvao agente da uđu u kuću.

Rečeno – učinjeno, brzo su bili spremni da pođu.

Vest je stigla prekasno u redakcije, pa nije mogla da bude udarna informacija te večeri, ali je narednog dana odjeknula gromoglasno: leto je bilo u jeku i mediji su halapljivo glodali kosku dok je nisu pretvorili u jedinu tačku dnevnog reda. Zapravo je u ovoj drugoj deceniji XXI veka ubistvo kod nas postalo retkost: nešto što u najboljem slučaju počine muškarci nad svojim partnerkama ili bivšim partnerkama. Nešto kao tehnički minimum, neizbežan. Otuda toliku radoznalost, tolike klikove i toliki *rating** pobuđuju određena ubistva, naročito ona koja *nisu* počinili muškarci nad svojim partnerkama ili bivšim partnerkama.

Buka je stigla i do mene, kako da ne. Isprva sam pokušala da izbegnem vest, da promenim kanal, okrenem stranicu, zatvorim prozor. Ako je neko o tom slučaju pričao preda mnom, trudila sam se da promenim temu: mnogo je vruće, neuobičajena vrućina, pa sam se hvatala za to da skrenem pravac razgovora.

* Engl.: rejting, gledanost/slušанost, popularnost (Prim. prev.)

Gotovo svi su shvatili da to nije stvar o kojoj se govori preda mnom. Ipak, uvek je tu neko lišen empatije: u mesari, kod frizera, na svadbi, u stvari bilo gde.

Tema je bila odveć surova, posebno pod okolnostima u kojima sam se nalazila. Nisam znala ni kako da primim vest, pa sam je zanemarivala. Bio je to aktivan i svestan napor, izazov kojeg sam se rešila prilično otmeno.

No dve nedelje kasnije sve se promenilo iz korena.

Dve nedelje pošto je Alis ubila – navodno – svoje dvoje blizanaca, za medije i pristojne građane događaj je već postao siva, ljigava uspomena. U kući u Armentiji venulo je cveće koje su ostavile milostive duše, bledeli su plišani medvedići posvećeni deci. Ja sama bila sam daleko od toga, zarobljena u tek otvorenoj Funkcionalnoj akušerskoj jedinici bolnice Basurto.* Tampon prostaglandina počinjao je da deluje, pa sam osetila prve kontrakcije.

Tako da eto mene tamo, prikačene za monitor, na početku indukovanog porođaja, dakle u iščekivanju nezamislivog bola ili, po rečima psihoanalitičarke Helene Dojč „mazohističke orgije zadovoljstva”. (Prethodnih meseci sam se posvetila iščitavanju svega što bi mi došlo pod ruku o porođaju, pa i gluposti ovog kalibra).

U mom slučaju, nikako nije moglo biti drukčije, niti je bilo zadovoljstvo, niti mazohizam, a ponajmanje ikakva vrsta orgije.

No jeste mi se desilo, na najneočekivaniji način, jedno otkrovenje. Otkrovenje koje će mi usloviti, ako ne život (recimo tako iz uvidavnosti

* Univerzitetska bolnica u Bilbao. (Prim. prev.)

prema detetu koje samo što se nije rodilo), onda u najmanju ruku naredne dve-tri godine.

Funkcija porođajnih kontrakcija nije jasna: neko kaže da je to biblijsko prokletstvo, neko da je bol uslovljen mizoginim društvom. Imajući u vidu oskudnu naučnu izvesnost, može se reći da je fiziologija porođaja za medicinu još uvek velika nepoznanica, kao što se inače često dešava kad je u pitanju žensko telo. Neko smatra da je taj tako poseban bol jedini način koji telo pronalazi da bi stiglo prvo do paleokorteksa, starijeg dela kore velikog mozga. Tom prvobitnom mozgu postepeno smo dodavali slojeve i slojeve razuma sve dok nije obrazovan neokorteks, naš moderni mozak; a ako uključimo neokorteks, rađanje postaje nemoguć poduhvat. Treba povratiti nagon gmizavaca, vratiti se u prašumu, odložiti artikulisani govor i sposobnost da stojimo na dve noge: tek tako se može ozbiljno rađati, zaboravljajući na evoluciju, putujući milione godina u prošlost. Evo uloge bola: da nokautira neokorteks, deaktivira ga kako bismo na taj način mogle da se osećamo kao moćne gorile u afričkoj prašumi.

To je samo teorija, ali možda objašnjava zašto sam onako odgovorila prvoj babici koja mi je ponudila epiduralnu. Prepredenica jedna, htela je da me svojom anestezijom izvuče iz prašume. Zapravo je bila mila žena, zvala me je *pile*.

– Veliki si posao obavila, *pile*, grlića više nema, otvorena si tri centimetra. Kad budeš htela, vodimo te na epiduralnu.

– Ne, majku mu, ne!

Kao što sam rekla, u tom trenutku sam bila gorila u prašumi. Gorilama se ne govori.

Jezik nas vodi do neokorteksa.

Pretpostavljam da kao valjana profesionalka nije uzela za zlo moju nepristojnost, a tačno je da se ne kajem što sam je izgovorila. Sve svaljujem na paleokorteks; ono što je došlo posle, takođe. Tri kontrakcije kasnije stigla je majka svih kontrakcija, nezaustavljivi talas koji me je odveo pravo u drugu dimenziju, na drugo mesto i u drugo istorijsko razdoblje (baklje umesto lampi, rimske toge umesto lekarskih mantila) i baš u tom trenutku sam doživela OTKROVENJE.

Jedanaest godina ranije upoznala sam osumnjičenu Alis – nemilosrdnu, ludu ubicu. Pa naravno! I ne samo to, celu jednu nedelju stanovale smo vrata do vrata, mada se tada nije zvala Alis. Odjednom sam se svega setila obuzeta onim vrtlogom bola. Pošto sam do tada, koliko god je bilo moguće, izbegavala slike u medijima, pošto nisam ponovo mislila na tu devojkicu otkad sam je izgubila iz vida, i pošto jedanaest godina nije prošlo uzalud, teško mi je bilo da joj prepoznam lice. No zavera prostaglandina i oksitocina zajedno s atavističkim znanjem paleokorteksa predočila mi je istinu: poznavala sam tu – navodno – odvratnu ženu dok sam još bila mlada i zelena i dok još ništa nisam znala o bolu.

Otkrovenje me je ostavilo bez daha.

Stvar je, međutim, u tome što žena, da bi podnela kontrakcije s izvesnim dostojanstvom, mora da vodi računa o svom disanju. Udahni na jedan,

dva, izdahni na jedan, dva, tri, četiri. Takva je mantra. Ako se izgubi ritam, doviđenja. Bol te ščepa i povlači te po trnovitom žbunju. Radi s tobom šta hoće. Gubiš svako samopouzdanje. Više nisi gorila: postaješ patetična krpena lutka, dronjak.

Na kraju sam morala da zamolim za epiduralnu kad sam posle otkrića izgubila usredsređenost i ritam. Babica koja me je zvala *pile* već beše završila svoju smenu, i zbog toga mi je laknulo.

Dok se anestezija širila mojim telom, govorila sam sebi da se moram držati otkrovenja kako znam i umem. Ne znam zašto sam anesteziji pripisivala amneziju: ne izaziva je, pa sam uspela da se setim svega.

Sedam sati kasnije rodio se Erik. Bio je vrlo mali, stvarčica od dve kile i sto grama, topao i zamazan. Spustili su mi ga na grudi i njegovo telo mi je na grudnu kost utisnulo mrlju u obliku ostrva Lansarote. Bili su to trenuci zbunjenosti, praska i neverice. Brzo su mi oteli bebu, porođajna sala je odjednom bila puna ljudi (ili su možda već dugo bili tamo?) i izgledalo je kao da se svi žure. Dok sam milovala šupljinu koju je čovečje mladunče ostavilo na meni, rešetali su me rečima, u tom trenutku ne baš smislenim: Apgar test, zamućena plodova voda. U stvari su hteli da kažu da mi do daljeg neće vratiti dete. Tokom poslednjih nedelja trudnoće fetusu su postavili dijagnozu skraćenicom MDT, ali je ginekolog koji je naložio indukovani porođaj promenio dijagnozu u UIR.* Iako sada ta slova više nisu važna,

* Od Mali za Doba Trudnoće i Usporen Intrauterini Rast. (Prim. prev.)

suvišno je reći da je UIR gore nego MDT, pa otuda žurba da se beba izvadi iz moje utrobe. Dok MDT znači da je fetus mali, UIR požuruje i proglašava da je *suviše* mali. U svakom slučaju, kako mi je tvrdio taj ginekolog pre nego što me je prepustio jednom zgodnom poslužitelju da me odveze, sve će biti u redu: trudnoća u trideset osmoj nedelji mogla se smatrati okončanom bez većih komplikacija.

– U najvećem broju slučajeva toj deci nije ni potreban inkubator, ne brini se – rekao je lekar pošto mi je zapečatio sudbinu s ona tri slova.

I tako je zaista i bilo. Nije mu bio potreban inkubator. Osam sati u jedinici za neonatologiju, odvojenosti od mene, bilo je dovoljno. S dva pulsirajuća kilograma bio je najveća beba u sali, kako mi je rekao Niklas. On je mogao da ga vidi par puta i da ga slika. Mene nisu pustili da se mrdnem, još mi je polovina tela bila pod anestezijom.

Niklas se vraćao uzbuđen, pomalo teskoban – zato je kao opsednut ponavljao ono „pa verovao ili ne, on je najveći” – slikao je zumom ne bi li upio svaku pojedinost, a ja sam mu govorila da sam umorna, da me malo ostavi na miru. Tačno je da sam bila iscrpljena, ali uprkos tome nisam uspevala da zaspim. Prevertala sam se u onom bolničkom krevetu, a u glavu mi je dolazila samo Alis. Žad, kad sam je upoznala. Možda je to bila psihološka zvrčica da ne bih mislila na Erika, da bih se pretvarala da nisam zabrinuta i da će sve biti dobro. Svaki čas sam proveravala da li je mrlja u obliku Lansarotea i dalje tu, čak sam primicala nos nastojeći da uhvatim onaj sladunjavi, novi miris.

Najzad su mi ga doneli, uveče. Okupali su ga, ali je još zadržao onaj prodorni miris koji mi je odjednom bio tako poznat. Ličio mi je na kolačić tek izvađen iz rerne, htela sam da ga pojedem. Doslovce.

Jedan pedijatar mi je potanko objasnio kojim su sve testovima i analizama podvrgli to majušno telašce; imao je flastere na butinama zbog uboda koje je pretrpeo, ali su mu dali saharozu kao analgetik. U stvari, ja nisam htela da znam ništa o onome što se događalo proteklih sati, jedino sam želela da čujem da je sve u redu. I jeste, bilo je. Zaista, bio je sitan. Iz nepoznatih razloga – „Još uvek mnogo štošta ne znamo o trudnoći”, reko mi je smerno pedijatar – u nekom trenutku je prestao da dobija na težini, možda je poslednjih dana čak i izgubio neki gram, pa mu je zato bilo bolje napolju; sad će jesti i rasti, a posle će doći *catch-up** i ne znam šta još u percentilima i nerazumljivim skraćenicama.

U želji da se slepo pridržavam nejasnih objašnjenja druge babice, prinela sam dete grudima i to je manje-više postao moj glavni zadatak tokom narednih meseci. Ja sam bila ona bezoblična stvar priljubljena za dve velike dojke na koje sam pak priljublivala majušno lepo dete.

Takva je bar bila slika koju sam pružala spolja. Da je neko začepkao po unutrašnjosti, pronašao bi još nabora, i to dosta mračnijih. Između nogu sam bila ušivena – samo sam se blago pocepala, ali ipak – bradavice su mi bile živo meso, prvi put sam uživala u poseti hemoroida, još sam osećala utrnulost

* Engl.: dostizanje nivoa, izjednačavanje. (Prim. prev.)

ruku i nogu od životinjskog napora u posljednjem delu porođaja, a zbog još nedijagnostikovane anemije osećala sam se slabije od jesenjeg lista. Sem toga, u pitanju je bio i san. Jednostavno nisam spavala. Ili se meni činilo da me je san ponekad okrznuo, ali da nikad nisam uspevala da zaronim u okrepljujuću pospanost, a što je još gore, da više nikad neću ponovo uživati u tom zadovoljstvu.

Osećala sam se satrto, bolno; a iz tog bola, iz te uništenosti nisam mogla ništa da izvučem. Pa opet, uprkos bolu, Žad/Alis me je obilazila svake noći. I znala sam da mi nema druge: morala sam da upijem taj nemir. Na kraju krajeva, ja sam spisateljica i to je jedina jasna zapovest koju mi imamo. Osim toga, u stanju u kome sam se nalazila bilo mi je daleko lakše da se predam svojoj opsesiji. Prepustila sam joj se na milost i nemilost i to mi je izgledalo u redu.

I tako, kada sam stigla kući sa bebom i imala jednu slobodnu ruku (dete je bilo na dojci, naravno), prvo sam poslala poruku Lei, prijateljici s fakulteta. Poznajemo se jedanaest godina, a iako smo zajedno stanovale samo jednu, prvu, uspele smo da održimo uzornu vezu uprkos udaljenosti. Prvo je to bilo imejlom, potom Fejsbukom, a poslednjih nedelja moje trudnoće, na prijateljičin nagovor, prešle smo na Telegram. Tim trećim putem poslala sam joj Erikovu sliku, ne dodavši, kao što čine druge majke iz razloga koji mi izmiču, dužinu i težinu novorođenčeta.

Samo sam napisala: „Stigao je Erik, sve u redu.”

Lea je odmah odgovorila čestitkom i srcima u svim bojama.